

VILÁGIRODALMI FIGYELŐ

A sokarcú Japán

Amikor a repülőgép elhagyja az eurázsiai szárazföldet és a japán szigetvilág felé közeledünk, a négy nagy sziget közül feltűnik a legnagyobb, *Honsú*, a fősziget. Csakhamar egy nagyváros fölött repülünk, melynek háztetői ezüstösen szikráznak a nap sugaraiban. Ez az ezüstváros Niigata, Japán egyik ipari metropolisza.

Lassan kanyart ír le a gépünk, s tiszta időben különös meglepetés ér bennünket: a felhők közt úszva, lebegve, mint szeszélyes tünemény, amely a következő pillanatban már el is tűnik, megjelenik előttünk a japánok szent hegye, a *Fudzsi*. Aki egyszer is átélte ezt a pillanatot, az soha nem feledheti.

Japán észak-déli kiterjedésű ország, így földrajzilag is sokarcúnak számít. Az északi *Hokkaidó* szigeten a hosszú tél idején hószobrokat építenek, így örökítik meg néhány hétre a világ nagy nevezetességeit, köztük a mi Mátyás templomunkat is. A déli *Okinava* szigetén viszont nem ismerik a havat, mindig meleg van, de sokszor a párás idő, a monszunos esős évszak teszi próbára az emberi szervezetet. A legkedveltebb és legismertebb két tájegység az ősi fővárost, *Narát*, és a későbbit, *Kiotót* is magában foglaló *Kanszai-régió* és a mai fővárossal, *Tokióval* (régii nevén Edo) büszkélkedő *Kantó-régió*. Nevezetes útnak számított sok évszázadon keresztül a nyugati fekvésű Kio-

tót és a keleten elhelyezkedő Edót összekötő útvonal, a *Tókaidó*, melyet végigjárva ötvennégy postakocsis állomáson lehetett megpihenni. Ezt az útvonalat nemcsak *Csikamacu* drámája örökítette meg, hanem az ukijoe zsánerképek fametszeteinek nagy mesterei, köztük az egyik legnagyobb, *Hirosige* is.

*Nyári hegytetőn
hívom hű fapapucsom¹,
s útnak indulok.*

Basó

*Virág hajamban –
díszes őrállomásként
messze virit!*

Szora

Japán ma a világ második leggazdagabb országa, a hi-tech birodalma, ahol az embertől nehezen megkülönböztethető robotok hosztelkednek a szupermarketekben, s ahol háziállatok helyett egyre inkább robotkutyákat dédelgetnek a nagyvárosok gazdijai. Ahol ha felépül egy óriási felhőkarcoló, máris hozzálátnak a következő építéséhez. Ugyanakkor megőrzik az értékes egyszintes épületeket. Itt száguldanak a világ leggyorsabb, legszebb és legpontosabb vonatai. Ha valamelyik csak egy percet késik, azonnal lemond a közlekedési miniszter. Emellett a szigetország gondosan őrzi hagyományait: a természet tisztelét és szeretetét, a több évszázados ünnepeket és szertartásokat. Metrón, utcákon és tereken gyakran találkozunk kimonót viselő, magastalpú fapapucsot, azaz getát hordó asszonyokkal és lányokkal, hiszen ma is ez ünnepi viseletük. Ugyanakkor a fiatalok a

legutolsó divat szerint öltözködnek, frizurájuk, ruházatuk, de még szórakozásaik is megegyeznek a világ más tájainak ifjúságáéval.

A sokarcúság a japán vallásokban is megmutatkozik. A nagyobb ünnepeken, de sokan a mindennapi munkába menet is elmondanak egy imát a környékbeli templomban. A szertartás igen rövid: először kezet mosnak, kiöblítik a szájukat szentelt vízzel, majd hármat tapsolnak, hogy elkergessék a rossz szellemeket. Ezt követi a rövid imádság.

*Világi vándor
nem látja a virágot
s a gesztenyét sem.*

Basó

A japánok az ősi *sintó* vallást és a VII. század elejétől beáramló *buddhizmust* többnyire egyszerre gyakorolják, de sok köztük a keresztény vallású is. Mindegyik vallásból a számukra legszebbet igyekeznek megragadni. A *sintó* (magyarul: az istenek útja) animista vallás, a világ minden darabjának lelket tulajdonít, legyen az a természetben, vagy a házban és a ház körül. Az Indiából, majd Kínából koreai közvetítéssel érkező buddhizmus elterjedt egész Japánban. A buddhizmus szerint minden lény, minden lélek a megvilágosodás, a megtisztulás felé törekszik. Újabb és újabb újjászületéseken keresztül igyekszik a lélek megtisztulni, s végül egy lótuszkehelyben újjáéledve megvilágosodik, eljut a nyugati paradicsomba, ahol Buddha lakik, és elnyeri az öröklétet. Japánban főként a *zen* buddhizmus terjedt el, melynek kínai neve *csan*, de a japán zennek is létrejöttek különböző is-

¹ A Sugen szekta alapítóját, En no giodzsát gyakran ábrázolják japán fapapucsban, getában. Különösen a vándorútra kelők könyörögtek hozzá egészségért, hogy lábuk jól bírja az út fáradsalmait.

kolái, attól függően, hogy a tanítá-
sokból mit tartottak fontosabbnak.

A drága japán esküvői szertartá-
sok többnyire a sintó szerint zajla-
nak, szűk családi körben, de az es-
küvői lakoma már a nyilvánosságé,
rendszerint egy híres szálloda étter-
mében ülik meg. A vendégek pénz-
zel ajándékozzák meg az ifjú párt,
de az ünnepség végeztével minden
meghívott is kap ajándékot. A
menyasszony első öltözéke értékes
kimonó, melynek tartozéka az eskü-
vői kalap. A vőlegény is hagyomá-
nyos kimonót vesz föl erre az alka-
lomra. A szertartás rövid és egyszé-
rű: háromszor isznak rizspalinkát,
azaz *szakét*. A menyasszony később
egyszer vagy kétszer díszes európai
ruhába öltözik. Este az ifjú pár
nászútra indul, többnyire Ausztrá-
liában, Európában vagy Ameriká-
ban töltik a mézesheteket.

A temetések általában a buddhista
hamvasztási szertartást követik. A
buddhista temetőben az évfordulók,
ünnepek alkalmával a hozzátartozók
kiviszik az elhunyt sírjára annak ked-
venc ételét, italát. A sírokon gyakran
látni sárgadinnyét, görögdinnyét, de
még szakés üveget is.

A legnagyobb ünnepnek Japán-
ban a több napon át megtartott újév
számít.

*Újévi reggel
újra csak emlékeznek
ősz-alkonyokra.*

Basó

Már hónapokkal előtte kicserélik
az ajtók és térelválasztók papíranya-
gát. Elkészítik a hagyományos újévi
süteményt, a főtt rizsből készült,
szójakrémmel töltött *mocsit*. Az em-
berek újévi ajándékkal köszöntik
egymást. A karácsonyt egyre többen
ünneplik meg, de az korántsem
olyan nagyszabású, mint nálunk.

A második legnagyobb ünnep, a
bon, a halottak napja, melyet a helyi

templom felavatásának évforduló-
ján tartanak júliusban vagy augusz-
tusban. Ilyenkor előveszik az el-
hunytak ruháit, álarcokat készíte-
nek, s így felöltözködve végigvo-
nulnak a falvakon, városnegyede-
ken, mert hitük szerint évente egy-
szer a halottak egy napra visszatér-
nek a földi világba. Este a folyón
számtalan papírcsónakon égő mé-
cseseket úsztatnak meghalt hozzá-
tartozóik emlékére.

*Ülök magamban
bő vízesés árnyékán
nyár eleji bőjtben.*

Basó

Talán a szigetországi lét, a gya-
kori természeti csapásoktól való fé-
lelem miatt a japánok kiszolgálta-
tottabbnak érzik magukat, ezért sok
babonás hiedelem terjedt el közöt-
tük. Ezt bizonyítja az is, hogy a ja-
pán népmesék és legendák különfé-
le manókkal, különös szellemekkel,
gonosz szörnyekkel és jóságos tün-
dérekkel vannak tele.

Nemcsak a japán társadalom vál-
tozott sokat az évszázadok folyamán,
hanem a japán család is. Az Edo-
korszakban (1603–1868) még a csa-
ládfő, a férfi rendelkezett a legtöbb
hatalommal, mindenben övé volt a
döntés joga, azt tehetett a feleségével,
amit akart. Az asszony szerepe csak
az otthoni munkára, a gyermekneve-
lésre szorítkozott. Ha férje szomorú
volt, maga küldte a gésákhoz viga-
dozni, s emiatt soha nem féltékeny-
kedhetett. Ma, amikor a fiatal lányok
is dolgoznak, egyre inkább megpró-
bálják kitolni a házasságkötés idejét.
Közben igyekeznek maguknak ideá-
lis társat találni, vagyis magas terme-
tű, sok mindenhez értő, jómódú fia-
talember. A férfiak is sokat változtak
az idők folyamán. Ma már nem töltik
a hét minden napját kora reggeltől
késő estig a vállalatnál. A sza-
murájhűségéből vállalat iránti hűség-

gé változott érzés egyre inkább elhal-
ványul bennük. Munka után talán ke-
vesebbszer járják végig kollégáikkal
a környező sörözőket. Az utóbbi idő-
ben fontossá vált számukra a családi
kötődés. Bár a japán férj soha nem
segít a házimunkában, napjainkban
azonban szombatonként, vasárna-
ponként – míg a feleség az ebédet ké-
szíti – elviszi a gyerekeket az állat-
kertbe, akváriumba, cirkuszba, a ja-
pán Disneylandbe. Odahaza a legna-
gyobb tekintélynek a férj anyja szá-
mít, szeszélyeivel sokszor megkeserí-
ti menyé életét. A család pénzére,
ahogy régebben is, az asszonyok vi-
gyáznak. Az a férj, aki nem adja haza
a fizetését, nem állhat meg a családjá
előtt. Sok családapá kénytelen még
egy félállást is vállalni, hogy gyerme-
ke tanulmányait fedezni tudja. Japán-
ban 2004-ben a születési arányszám
1,2 százalék volt, tehát a leggyako-
ribb az egy gyermeket nevelő család.

A mai Japán sokarcúságához
hozzátartozik az irodalom tarkasága
is. A japánok nagyon szeretnek ol-
vasni. A metrón, vonaton utazók ál-
talanban vagy olvasnak, vagy szom-
szédjuk vállán bóbiskolnak. Szere-
tik a különböző folyóiratokat, kép-
regényeket (japánul: manga), de a
regényeket is. A hagyományos és a
modern az irodalomban is jól meg-
fér egymás mellett. A költészet na-
gyon fontos a számukra.

*A legtisztábban
észak rizsültetői
dalolták a dalt.*

Basó

Az iskolában a gyerekek sokszor
kapják feladatul a versírást. A japán
nyelvben nincs olyan szó, hogy köl-
tő, helyette három különböző kife-
jezést használnak. Azok a költők,
akik az európai vagy amerikai
szabadvers művelői, vagyis japánul
siket írnak, azokat *sidzsimek*, si-
költőknek nevezik. Akik a legré-

gibb múltra visszatekintő rövid dalokat, *tankákat* írnak, azok a *tankaköltők*. Akik viszont a 17 morás gyöngyszemnyi költemények írásával, a *haikuval* foglalkoznak, azok neve *haikuköltő*. Persze sok olyan költő van, aki mind a három műfajt kedveli és műveli. A legismertebb költők Óoka Makoto és Ibaraki Noriko, írásukból már közöltünk e lap hasábjain. Mostani számunkban a fiatal haikuköltőket igyekeztünk bemutatni.

A japán dráma is őrzi a múlt hagyományait, az ősi *nó-drámát*, melyet főként Misima Jukio igyekezett megújítani, és a színpompás, dekoratív *kabukit*, amelynek legnagyobb mestere máig *Csikamacu Monzaemon*. Persze a modern drámai törekvéseknek is nagy sikerük van a szigetországban, elég, ha csak az 1993-ban elhunyt *Abe Kóbo* darabjaira gondolunk.

A modern japán irodalom elbeszélői közül ketten is kiérdemelték a Nobel-

díjat. 1968-ban *Kavabata Jaszunari*, akinek műveiben a hagyományos japán szépség született újjá. 1994-ben pedig a Magyarországon is megfordult *Óe Kenzaburó*t jutalmazták a díjjal, aki műveiben a japán néphagyományt ábrázolja megkapó erővel. A japán irodalomban egyre nagyobb szerepet kapnak az írónők, akik az asszonyok mai helyzetét, a japán család belső problémáit igyekeznek feltárni mély őszinteséggel, ámyalt lélekrajzzal.

Vihar Judit

IIDA RJÓTA

*Élettől duzzad
most a március szülte
felhő benseje.*

*Égi hideg van,
virágok bolondoznak
az éjszakában.*

*Augusztus jött
a ló nyakán gyöngycseppek,
elszundít a Nap.*

TAKAJANAGI DZSÚDZSIN

*Nyugalom nyugta
égő fülcimpa-színű
méregvirágok.*

*Égő hajóból
hipp-hopp vízbe kidobják,
kapitány úszik.*

TAKAHASI MUCUO

*Feszülten várom
elteljen hó mélyén,
el az egész nap.*

*Buta golyókat,
messzire elgurítlak
– mint hinababát.²*

JASZUI KÓDZSI

*Tűz-délutánban
meghajlik fűkunyhónkban
pampaszfű szála!*

*Te s én, mi ketten
láthatatlan – a fűrész
húzzuk hiába.*

² hinababák – március 5-én, a lányok ünnepén minden lányos háznál előveszik és kiállítják a császári udvart megszemélyesítő hinababákat.